# ויקהל ב

א. עה"פ [1] "ויעש בצלאל את הארון וגו'" מפרש רש"י: "ויעש בצלאל — לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים [2] נקראת על שמו".

ומובן שכוונת רש"י בפירוש זה [3], ליישב שאלה פשוטה המתעוררת בה־תיבות "ויעש בצלאל": מה נשתנה עשיית הארון, שדוקא בה פירש הכתוב שעשאה בצלאל, דלא כשאר כלי ה־משכן שבהם נאמר "ויעש" סתם? — לזה מתרץ רש"י שלפי שנתן נפשו על מלאכת הארון יותר משאר החכמים נקראת על שמו.

אמנם צ"ל: הלא מובן, דאף שב־כללות מלאכת המשכן השתתפו כל איש חכם לב היודעים בזה [4], אי אפשר שכאו"א מהם ישתתף בעשיית כאו"א מפרטי המשכן, אלא שכל אחד מהם עשה חלקו במלאכת הקודש של ה־משכן באחד הפרטים שלו [5] — וא"כ הלא יש לפרש את הכתוב "ויעש בצלאל" כפשוטו, אשר בצלאל (עצמו והוא לבדו) עשה את הארון.

[ואף שבודאי השתתף בצלאל (שהי' ראש לכל חכמי לב שהרי מלא "אותו רוח אלקים בחכמה גו' לעשות בכל מלאכת מחשבת וגו' ולהורות וגו'" [6], ובמילא הרי עשה, או עכ"פ הורה) בעשיית כל כלי המשכן, ולא בהארון בלבד — מ"מ יש לפרש שהארון הי' הכלי היחידי שהוא עשהו בעצמו, או שרק הארון עשהו בלי סיוע זולתו. והטעם ע"ז ג"כ מובן לפי פשוטו של מקרא: הארון הי' דבר העיקרי [7] וה־מקודש ביותר מכל כלי המשכן [8], ולכן נעשה דוקא ע"י בצלאל [9] — החכם יותר והעיקרי מכל עושי מלאכת ה־משכן [10]].

וא"כ יש לתמוה: מה הכריחו לרש"י להוציא את הכתוב מפשוטו (ד"ויעש בצלאל" היינו שעשאו ממש), ולפרש שהמלאכה רק נקראת על שמו (לפי שנתן נפשו על המלאכה)?

גם צריך להבין: מכיון שהכתוב אומר "ויעש בצלאל", הי' לו לרש"י לכתוב בל' הפסוק — "(לפי שנתן נפשו על) העשי'", ולא לשנות ולומר "המלאכה"?

---

1) פרשתנו לו, א.
2) בדפוס ראשון: החכמים.
3) וכפי' הש"ת.
4) פרשתנו לו, א־ב.
5) ולהעיר ממ"ש (פרשתנו לו, ד): איש איש ממלאכתו אשר המה עושים.
6) פרשתנו לה, לא ואילך.
7) שהרי המשכן ענינו "ושכנתי בתו־כם", ובפרטיות הי' זה ע"י הארון "ונועדתי לך שם וגו'" (תרומה כה, כב).
8) וגם לפרש"י שנתן נפשו על הארון יותר משאר החכמים, מוכרח לומר כן — דאל"כ למה נתן בצלאל נפשו על הארון דוקא?
9) וכן — ראו קרא הוי' בשם בצלאל (לה, ל), ולכן עשה הכלי שמשם באו אח"כ כל הקריאות (ראה רש"י תרומה שם).
10) בנוגע שאר הכלים י"ל בכמה או־פנים: א) כמו שקרא ה' בשם בצלאל לבדו — גם בעשיית הכלים כן הוא. ב) שום כלי לא נעשה ע"י איש אחד, ולכן אינו מפרט מי עשאו. ג) מכיון שלא נעשה ע"י בצלאל (העיקר שבחכמי לב) ואי"ז הארון (העיקר שבכלים) אינו מפרט מי עשאו ומסתפק ב"ויעש" סתם (שכ"ה לשון המקרא — ראה פרש"י ויחי מח, ב): והרבה מקראות קצרי לשון).

ב. ויובן כ"ז בהקדם מ"ש רש"י בפ' תרומה *[10] בנוגע לכפורת הארון: „ואעפ"י שלא נתן שעור לעובי' פירשו רבותינו [11] שהי' עובי' טפח". ולכאורה מהו הטעם שרש"י משמיענו בפירוש פשוטו של מקרא הנ"ל שיעור עובי הכפורת (שלא נאמר עובי [12] בשאר הכלים), ובפרט שאין לזה הוכחה ב־פשוטו של מקרא כ"א כלשונו „פירשו רבותינו"?

וי"ל שבזה בא להסביר, בדרך אגב [13], למה שינה הכתוב בלשון ה־ציווי דעשיית הארון, „ועשו (לשון רבים) ארון עצי שטים וגו'", דלא כהציווים [14] דעשיית שאר הכלים וה־בגדים שנאמר בהם „ועשית גו'" [15]?

*10) כה, יז.

11) סוכה ד, ב.

12) ובסוכה (ה, א) מדובר בקומתן, משא"כ עובי ע"ד הפשט.

13) כי אין הענין שרק זהו כוונתו, שהרי בעשיית המשכן וכליו ובגדי כהונה מביא רש"י הרבה דברים שאין להם הכרח בפשש"מ — כי מובן גם לבן חמש למקרא שהפרטים המבוארים בהכתובים אינם כל הפרטים שהיו בהם, ומופרח בפשטות שהיו עוד כו"כ פרטים. ולכן הפרטים הנלמדים בחלק ההלכה וכו' שבתורה ואינם סותרים הפי' הפשוט שבכתובים, מביאם רש"י בכדי לבאר מראה הבגדים והכלים. ועיין רש"י תצוה (כח, ד־ו): ולבי אומר לי כו' ועוד אומר לי לבי כו' אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ הקורא בו כו'.

ולהעיר מההפטורה דתצוה: הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם גו' ואם נכלמו גו' ועשו אותם (יחזקאל מג, י־יא).

14) מש"כ „ועשו לי מקדש גו'" אינו מענינו, כי שם מדובר אודות כל המשכן כולו — המוטל על כל חכמי לב.

15) כמו שהקשה במדרש (שמו"ר פל"ד, ב) ובכמה מפרשי החומש (רמב"ן, אוה"ח וכו') — ותירוצם ע"ד המדרש ולא ע"ד הפשט.

שהרי מובן ד„ועשית" אין הכוונה כפשוטו, שמשה לבדו יהי' העושה בפועל (והוא דבר הנמנע שיעשה את כל אלו המלאכות שנאמר בהם „ועשית"); ואדרבה מפורש בקרא שנעשה ע"י „כל איש חכם לב . . לעשות את כל מלאכת עבודת הקודש וגו'" [16]; ועוד יותר מפורש ברש"י [17]: „שלא עשה משה שום מלאכה במשכן" — ומכיון שאת הציווי ד„ועשית" (ברוב הפעמים עכ"פ, ומהם נלמד על כל מקום שנאמר „ועשית") אין לפרשו שהעשי' עצמה מוטלת על משה, אלא — שהוא יצווה וכו' על כל העשיות דהמשכן —

[ומצינו כבר שלשון ע"ד „ועשית", מתאימה גם באם לא ייעשה הדבר במו ידיו ממש, ומוכרח הוא במ"ש [18] „ויהי בונה עיר" ופרש"י ויהי קין בונה עיר [19] — וכי בכוחו של אדם אחד לבנות עיר שלמה?! אלא הפי' שנבנה על פיו — וכמו כן הפירוש ב„ועשית" שיהי' נעשה על פיו].

וא"כ מה נשתנה הציווי דעשיית הארון שנאמר בו „ועשו"?

16) פרשתנו לו, א.

17) פקודי לט, לג.

18) בראשית ד, יז. אבל „ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות" (וישלח לג, יז) — י"ל שהוא מהמקראות קצרי לשון — שלא פי' מי הבונה כו'.

19) דרך אגב: רש"י זה — דוגמא בולטת דהכלל שנתבאר כמה פעמים, שבכו"כ פרש"י — מעתיק רש"י תיבות מהכתוב, היינו שכוונת פי' שכאילו היו התיבות דפי־רושו כתובות בפנים הכתוב בין תיבות ה־כתוב שמעתיק, ולולא „תיקון" הבחור הוצ־צער היו צ"ל תיבות הכתוב שבפנים פרש"י כתובות באותיות כהתיבות שמעתיקן רש"י לפני התחלת הפי', ובנדו"ד: ויהי קין בונה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך.

ועכצ"ל שזהו החידוש בעשיית הארון — "ועשו" ל' רבים — להורות ש־מלאכת הארון אינה ע"י איש אחד כ"א ע"י רבים דוקא — משא"כ בשאר כלי המשכן — "ועשית", שפי' כולל, כנ"ל, יחיד או רבים. וליישב ע"ד הפשט[20] הקושיא מה נשתנה הארון משאר ה־כלים בזה — מוכרח רש"י לבאר פרט שבארון שלכן א"א שיעשהו יחיד (אף שלא נמצא הפרט כ"א בתושבע"פ), ולכן מעתיק פירוש רבותינו ומקדים לזה ומאריך: ואעפ"י שלא נתן שיעור לעובי' (כמו בכל הכלים שלא נתן שיעור לעובי — כאן שאני ש)פירשו (לא "אמרו" — כ"א "פירשו") רבו־תינו שהי' עובי' טפח.

ומובן בפשטות שאין בכחו של אדם אחד לעבוד ולעשות חתיכת זהב רבת משקל כזה[21] — הכוללת זהב הכפורת והזהב רב שממנו נעשו שני הכרו־בים[22] — אם לא בסיוע של עוד בנ"א. ולכן נאמר "ועשו", ל' רבים.

---

20) משא"כ, במדרש ברמב"ן וכו' (ה־נסמן לעיל בהערה 15).

21) ואף שגם בנוגע להמנורה כתיב (תרומה כה, לא) "ועשית מנורת זהב טהור", והמנורה היתה "ככר זהב טהור" (שם לט) שגם זה משא כבד (ראה פרש"י שם שזהו קך ליטרא) הרי הי' זה "משקלה עם כל כליה" (כפי' הרמב"ן בפרש"י שם); גם את"ל שזהו משקל המנורה בפ"ע (ר"ם וכו' בפרש"י שם) הרי פרש"י שמשה לבד טלטל הככר והשליכו לאור (שם כה, לא).

22) משא"כ ארון עצמו הרי יש פלוגתא אם הי' עובי השולים טפח (יומא עב, ב) (ואין הלכה כמותו מנ"ח מצוה צה). ועוד שבכפורת ה"ה בו גם זהב הכרובים וצריך הי' להגביהו ולהניחו על הארון. ובפרט שבפשטות הכתוב (תרומה כה, כא) משמע שנתינת הכפורת על הארון הוא גמר עשיית* הארון — אף שהכפורת הוא כלי בפ"ע (סוכה ה, א). וראה צפע"נ ר"פ תרומה.

23) תרומה כו, טו.

24) פקודי לט, לג.

25) וכן בהאדנים שכתוב בהם (תרומה כו, יט) "תעשה", אף שכל אדן הי' ככר כסף (פקודי לח, כז) — לא הי' הכרח להגביהם בעת עשייתם כו'.

26) פרשתנו לו, ב.

27) שם לה, לד.

---

*) ראה לקמן בפנים ס"ג.

ואף שגם בהקרשים כתיב[23] "ועשית את הקרשים גו'", ומפורש ברש"י[24] "שלא היו יכולין להקימו . . מחמת כובד הקרשים" — הרי המדובר בה־ציווי הוא ע"ד העשי' ואפ"ל — מושכב. ופשיטא שלא הי' בזה דוגמת הענין דהגבהה מן הקרקע והנחה ע"ג הארון — כמו שהי' בכפורת[25].

ג. וע"פ הנ"ל בפרשתנו ש"ויעש בצלאל את הארון גו'", כוונתו בפש־טות היא, לכאורה, שבצלאל בעצמו עשה את הארון — מתעוררת הקושיא: הרי מפורש בפ' תרומה: "ועשו ארון גו'", שעשייתו תהי' על ידי רבים; ועוד (ועיקר): הרי א"א להיעשות ע"י איש אחד?!

ולכן מפרש רש"י "ויעש בצלאל" הוא (לא כפשוטו, אלא) לפי שנתן נפשו על מלאכת הארון נקראת על שמו.

ואף כי ודאי אשר כל החכמי־לב נתנו נפשם על מלאכת המשכן שעשו הם, וכמש"נ בנוגע לכאו"א מהם: אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה[26] — לכן מוסיף רש"י לפרש: (שבצלאל נתן נפשו) "יותר משאר חכמים".

אמנם עדיין צ"ל לאידך גיסא: מכיון שהעיקר ביתרון מעלתו של בצלאל ויחודו הי' בתפקידו ד"ולהורות נתן בלבו"[27], היינו שהוא הי' מורם

ומדריכם של כל איש חכם לב בכל מלאכה ומלאכה (דלזה נחוץ כשרון נעלה ומיוחד, נוסף להשלימות „בחכמה בתבונה ובדעת וגו׳") — וא״כ בודאי שנתן נפשו יותר משאר החכמים גם בעשיית שאר כלי המשכן, ולמה הודגשה מעלה זו דוקא בעשיית הארון?

לזה דייק רש״י לאמר „לפי שנתן נפשו על המלאכה" (ולא „על העשי׳") — דיש הפרש בתוכנן של ב׳ לשונות אלו: הגדר של עשיית איזה דבר כולל במשמעותו את כל הפרטים שעל ידם נגמר ונשלם הדבר ההוא, היינו לרבות גם פרטים שאינם פעולות ומלאכות — כי בצירוף כולם היא עשייתו ושלמותו של הדבר. וכפרש״י במעשה בראשית [28] „ויעש — תקנו על עמדו, תקנם בצביונם ובקומתן". ובמילא מובן שכן הוא בנוגע ל„עשית המשכן": בהעשי׳ כזוה לא רק עבודת ומלאכת המשכן בפועל, כ״א גם כל שאר הפרטים הנחוצים לבנין המשכן וכליו — ובכללם גם הלימוד וההוראה על הבנין והמלאכה.

משא״כ „מלאכה" פירושה הוא עבודה ופעולה; וכן הוא בנוגע ל„מלאכת המשכן", העבודה והפעולה שהיתה בהמשכן [29]. וכדמוכח זה גם מפירוש רש״י [30]: „הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת" — ולכאו׳, וכי כל מה שהי׳ בעשייתו אינו דוחה את השבת — הרי יש בה כמה פרטים המותרים בשבת, ובפרט הלימוד וה־הוראה שבזה? אלא דזהו דיוק רש״י „לציווי מלאכת המשכן", המלאכה בפועל.

וכן הוא בנדו״ד: נתינת־נפשו המיוחדת של בצלאל בנוגע להארון היתה עד ל„מלאכת הארון", היינו גם בהמלאכה והפעולה של הארון — משא״כ בשאר כלי המשכן.

ד. ה„יגה של תורה" שבפרש״י זה:

הכח דמס״נ הוא למעלה מכל כחות האדם, הן המקיפים והן הפנימיים. אמנם תכלית הכוונה היא, שכח המס״נ יחדור תוך כל כחות האדם, עד לכח הכי תחתון, כח המעשה, שגם העשיות והפעולות שלו תהיינה מתאימות ל־תנועת המס״נ שלו.

ולזה מרמז רש״י בהמס״נ של בצלאל על הארון: „לפי שנתן נפשו על המלאכה", וכנ״ל הרי „המלאכה" היא הפעולה הממשית — ז.א. שה־מס״נ שלו נמשכה בכל הכחות ועד לכח העשי׳ שלו, שגם בהמלאכה הי׳ ניכר שנתן נפשו.

ועי״ז, הנה לא זו בלבד שכל פעו־לות הכחות הן באופן אחר (מצד תנועת המס״נ שבהן), כ״א שגם הכחות מצד ענינם הם (כפי שהם כחות פרטיים בתכונות פרטיות) מתעלים עי״ז לדר־גא נעלית יותר. וזהו שרש״י ממשיך: „יותר משאר חכמים", שע״י המס״נ שלו נתוסף לו יתרון בכל הכחות עד לכח הכי עליון, כח החכמה, שהוא בבחי׳ „יותר" מכפי שהחכמה היא מצ״ע (והיינו כמו שהיא אצל „שאר חכמים" שלא נתנו נפשם). וכמובן גם מהמאמר „אין חכם כבעל הנסיון" [31],

28) בראשית א, ז. כה.

29) ודוק בפרש״י (פרשתנו לו, ז) שפי׳ והמלאכה — מלאכת ההבאה ולא נתינת התרומה.

30) פרשתנו לה, ב.

31) ראה עקידה שער יד. ולהעיר מס׳ השיחות קיץ ה׳ש״ת ע׳ מה. ובכ״מ.

שע"י שהמס"נ באה בנסיון, היינו במעשה בפועל, נתוסף בהחכמה שלו, עד ש"אין חכם" כמוהו.

ומסיים רש"י: "נקראת על שמו", שכ"ז נעשה לפי שע"י המס"נ ממשיכים ("נקראת") בחי' הכתר [32] שנקראת "שמו" [33], שהיא ("על") למעלה מכל הספירות ופועלת בהם; לכן גם בנפש האדם היא פועלת עילוי בכל הכחות ("שנשתלשלו מהם" [34] מהספירות דלמעלה).

ה. וכח המס"נ הלזה בא לבצלאל בירושה מאבי אביו חור [35] שמסר נפשו למנוע חטא העגל [36], שהוא היפך ענינו של המשכן — "ושכנתי בתוכם" [37] [אשר לכן צוה לעשות המשכן "כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל" [38]], היינו שחור מסר נפשו שתומשך השכנת שכינתו ית' למטה, לכן גם בן בנו, בצלאל, מסר נפשו על מלאכת הארון, שבו הוא עיקר הגילוי ד"ושכנתי בתוכם" [39].

ולכן מרומז ענין הנ"ל (שבסעי' ד') גם בשם [40] בצלאל ושם אביו ושם אבי אביו [*40] — "בצלאל בן אורי בן חור":

32) לקו"ת אמור לג, ג ואילך.
33) לקו"ת פקודי ז, ד.
34) תניא רפ"ב.
35) עפ"ז יומתק למה כתוב גם "בן חור" (תשא לא, ב. פרשתנו לה, ל) — כי מס"נ מצינו מפורש באבי אביו חור.
36) סנה' ז, א. פרש"י תשא לב, ה.
37) תרומה כה, ח.
38) תנחומא תרומה ח. וראה גם פרש"י תשא לא, יח. לג, יא. ר"פ פקודי. וראה לקו"ש ח"ו ע' 153 ואילך.
39) רמב"ן ר"פ תרומה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 בארוכה. לעיל ע' 118 ואילך.
40) ראה תשובות וביאורים סי' א'.
*40) עיין זח"ב קנב, סע"א.

"אורי" הוא מלשון "אור", שהו"ע בחי' ז"א [41], או — חכ' [42] ראשית דע"ס, ו"חור" הוא מלשון נקב, בחי' הנוקבא, ספי' המלכות [43], סיפא דכל דרגין, ו"בצלאל" הו"ע "בצל א-ל" [44] בחי' שלמעלה מכהנ"ל, כי א-ל הוא חסד [45] — תחלת ז"א, יומא דאזיל עם כולי יומין [46] או גם למעלה לגמרי — מז"א ומל', ממדות ומכל הע"ס, שהרי הוא שם הראשון שבי"ג מדות הרחמים [47], וכ"ש ש"צל א-ל", שהוא המקיף והצל של שם א-ל, הוא למעלה מכהנ"ל — מכוון לענין הנ"ל שכח המס"נ הוא למעלה מכל הכחות מקיפים ופנימיים (וז"א ומל', שז"א לגבי מלכות הו"ע מקיף [48]), והוא ממשיך מבחי' שלמעלה מכל הספירות, בחי' הכתר.

41) ראה אוה"ת פקודי ע' ב'רלד, אוה"ת ויקרא ע' רלא, אוה"ת שובה ע' א'תקיד, ש"אורי" הוא בחי' חסד. [ואף שמבואר שם שבצלאל הוא בחי' יסוד — יש לתווך עם משנ"ת כאן, כי יסוד הוא בקו האמצעי העולה עד פנימיות הכתר].
42) זוהר (מובא בכ"מ בדא"ח (שערי אורה ד, א (וראה שם צח, ב). משכני הא' תש"א פ"ב. ועוד), ולא מצאתיו לע"ע בזוהר). וראה לקו"ת בהעלתך לד, ג.
43) ראה אוה"ת תשא ע' תתקנ. ושם שאורי וחור הם בחי' יחו"ע ויחו"ת (ז"א ומלכות).
44) פרש"י פקודי לח, כב.
45) לקו"ת תזריע כג, ג בשם הע"ח ובכ"מ.
46) ראה זח"ג קצא, ב. נתבאר בע"ח שכ"ה ד"ב. פע"ח שחה"ס פ"א. לקו"ת האזינו עו, ב. ועוד.
47) ראה אוה"ת תשא ע' א'תתקמט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1348 בארוכה כל הדעות.
48) ראה סידור נח, ד שו"א ומל' הוא בחי' סובב וממלא. ובלקו"ת שה"ש כט, א שהמשכת סוכ"ע כשבא בגילוי בממב"ע זהו הנק' יחוד זו"נ.

ו. עפ"ז יובן ג"כ הטעם שמשה ציווה לבצלאל "לעשות תחלה כלים ואח"כ משכן", ובצלאל "עשה המשכן תחלה ואח"כ עשה הכלים": מכיון שדרגת בצלאל היא למעלה ממקיפים ומפנימיים, ושם הרי הפנימיים מוש־רשים יותר [49], לכן רצה משה שיעשה תחלה כלים, הפנימיים ואח"כ המשכן, מקיף.

אמנם בצלאל אמר שאף שזהו דר־גתו, מ"מ עד שמגיע לדרגא זו צריך לעלות ממטה למעלה מדרגא לדרגא, לכן "עשה את המשכן תחלה ואח"כ עשה כלים", כי בעבודת האדם צרי־כים להמשיך תחלה בחינת המקיף, ואח"כ פועל המקיף על הכחות פני־מיים [50].

(משיחת ש"פ ויק"פ תשל"א)

---

49) ראה אוה"ת ויקהל ע' ב'ריד ואילך. וראה יהל אור ע' קצא שהקו שרשו נלקח מבחי' שלמעלה מעצם האור כו' אף שהוא מקיף את הקו.

50) ראה תו"א פרשתנו פח, ג ואילך.